

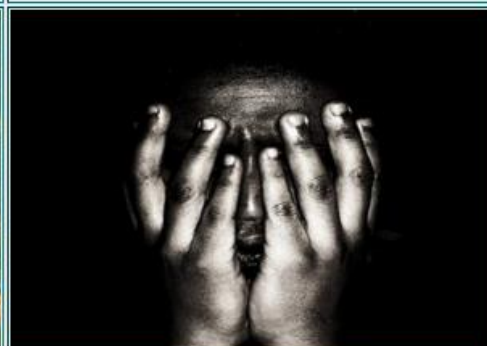
EKSPRESIONIZEM (OBDOBJE MED OBEMA VOJNAMA) 1918–1930

Srečko Kosovel

V zvezek prepisite LE tisto,
kjer je tako zapisano
(ostalo si preberite).

EKSPRESIONIZEM

Umetniki se med prvimi odzovejo na stiske človeka. Literarna smer, ki je nastala kot posledica stiske zaradi grozeče 1. svetovne vojne, se imenuje ekspresionizem. Izraz **ekspresija** je prevzet iz francoščine in pomeni **iztis**. Tako si ekspresionizem lahko predstavljamo kot umetnikov iztis bolečine, razočaranja nad človeštvom in groze zaradi koristoljubja. Spodnje slike prikazujejo kaos, nasilje, grozo, borbo, stisko ...)

DELA IN SPOROČILA EKSPRESIONISTOV IZRAŽAJO:

- 1. Razočaranje nad človekom kot nemoralnim bitjem, ki zaradi lakomnosti in koristi tudi ubije drugega človeka, ne zaradi borbe za obstoj, zaradi hrane, temveč iz požrešnosti. Zato prepoznamo **zahtevo po Novem, boljšem Človeku**, ki bo human - človeški, sočuten in nesebičen.

DELA IN SPOROČILA EKSPRESIONISTOV IZRAŽAJO:

- 2. Prepoznamo krike, vzklike, razbolelo notranjost ranjenega človeka, ki trpi zaradi kaosa - nereda in zmede na svetu.

DELA IN SPOROČILA EKSPRESIONISTOV IZRAŽAJO:

- 3. Umetniki nam svoja občutja kažejo s pomočjo **videnja ali vizij**. Gre za predstave o prihodnosti, ki izražajo nelagodnost, temačnost, smrt, osamljenost in stisko človeštva.

DELA IN SPOROČILA EKSPRESIONISTOV IZRAŽAJO:

- Pogosto je **poigravanje z barvami**, tudi v besedni umetnosti dobijo barve in metafore pogosto simbolni pomen, ki ne ustreza nujno običajnemu povezovanju barv z nekim občutjem. Pogoste so zveze nenavadnih besed, ki jih ne pričakujemo skupaj.
- Na primer: vroče morje, lepa bo smrt

DELA IN SPOROČILA EKSPRESIONISTOV IZRAŽAJO:

- 5. Rešitev vidijo umetniki v revoluciji, torej v spremembi družbenih razmer, pri Bogu ali pa kar v kozmosu/vesolju.

PREPIŠITE V ZVEZEK:

EKSPRESIONIZEM (OBDOBJE MED OBEMA VOJNAMA)

◉ 1918–1930

ZNAČILNOSTI:

- ◉ prevladuje pesništvo - expressio = izraz
- ◉ pojavijo se primere iz industrijskega sveta
- ◉ hrepenenje po človečnosti
- ◉ vera v prerojenega, boljšega človeka
- ◉ nenavadne besede, težke metafore, poudarjen nemir
- ◉ slog krčevit, napet, zvočne figure

PREPIŠITE V ZVEZEK: EKSPRESIONIZEM

Predstavniki

- ◉ S. Kosovel (konstruktivizem) - pesnik
- ◉ Alojz Gradnik - pesnik
- ◉ Tone Seliškar - pesnik
- ◉ Mile Klopčič - pesnik
- ◉ Slavko Grum - dramatik (Dogodek v mestu Gogi) in pripovednik

SREČKO KOSOVEL

SREČKO KOSOVEL

- ◉ Rodil se je v Sežani materi Katarini in očetu Antonu, nadučitelju, kulturniku in narodnemu buditelju.
- ◉ Ko so očeta službeno premestili v Pliskovico in naposled v Tomaj, je Kosovel začel pobliže spoznavati Kras, zlasti pa trdo in revno življenje Kraševcev.

SREČKO KOSOVEL

- Na Kras in njegove ljudi je bil zelo navezan. Rad se je sprehajal po domači pokrajini in jo ure in ure občudoval. V času šolanja v Ljubljani je močno hrepenel po domu in se srčno veselil vsakega obiska doma.

Čutil je stisko kraškega človeka in v občutljivem mladeniču so pustile težke življenjske razmere Kraševcev, posledice prve svetovne vojne (lahkota, pomanjkanje, tisoči umrlih) neizbrisno sled. Skozi svoje pesmi je izražal resnično bolečino in izjemno ljubezen tako do domačih ljudi kot tudi do domače pokrajine in posledično tudi do sveta.

SREČKO KOSOVEL

- Kosovela in celotno družino je močno zaznamovalo tudi fašistično delovanje in zatiranje Primorcev po koncu prve svetovne vojne. Kosovelovega očeta so zaradi narodne zavednosti predčasno upokojili in v Tomaju (kot tudi povsod drugod) zatirali vse, kar je bilo slovenskega.

Vse to je v mladem pesniku zbudilo odpor do obstoječega stanja in hkrati hrepenenje po novem, boljšem svetu.

Po naravi je bil Kosovel optimist, poln zanosa, upanja, verovanja v boljši jutri, kar mu je dajalo moč, da je zmožel in znal prebroditi težave, ki so se zgrinjale nad kraškega človeka in Primorsko.

PREPIŠITE V ZVEZEK: SREČKO KOSOVEL

- ◉ **Srečko Kosovel** -
slovenski pesnik, kritik in publicist;
- ◉ * 18. marec 1904, Sežana
- ◉ † 27. maj 1926, Tomaj

- ◉ OŠ v Tomaju
- ◉ Realka v Ljubljani
- ◉ Študij slavistike, romanistike in pedagogike
na Filozofski fakulteti v Ljubljani (1922)

PREPIŠITE V ZVEZEK:

SREČKO KOSOVEL - DELA

- ◉ *Pesmi*, 1927
- ◉ *Izbrane pesmi* (1931)
- ◉ *Izbrane pesmi* (1949)
- ◉ *Zlati čoln* (1954)
- ◉ *Moja pesem* (1964)
- ◉ *Ekstaza smrti* (1964)
- ◉ *Integrali 26* (1967)
- ◉ *Naša bela mačica* (1969)
- ◉ *Sonce ima krono* (1974)
- ◉ *Pesmi* (1983)
- ◉ *Deček in sonce* (1996)
- ◉ *Ikarjev sen* (2004)

KONS 5; KONS 4 - KONSTUKTIVISTIČNI PESMI SREČKA KOSOVELA

- Gnoj je zlato
in zlato je gnoj.
oboje = 0
 $0 = \infty$
 $\infty = 0$
A B <
1, 2, 3
Kdor nima duše,
ne potrebuje zlata,
kdor ima dušo,
ne potrebuje gnoja.
I, A.

Boston obsoja Einsteina.

Einstein je prepovedan.

Relativiteta nevarna?

V Berlinu zapirajo

kitajske študente.

Kitajski študentje nevarni?

SHS menja vlado.

Dosti vlad je že menjala.

Francija. Španija. Maroko.

Frajtar terorizira.

Žandar terorizira.

Veliki ljudje živijo

po svoje duše zakonih.

Majhni po paragrafih.

§ X: 14 dni v zapor.

§ Y: na vislice.

§ Z: v pregnanstvo.

21 let sem bil zaprt

10× na vislicah.

Pregnan sem za vedno.

Hej ljubica, ti bi jokala?

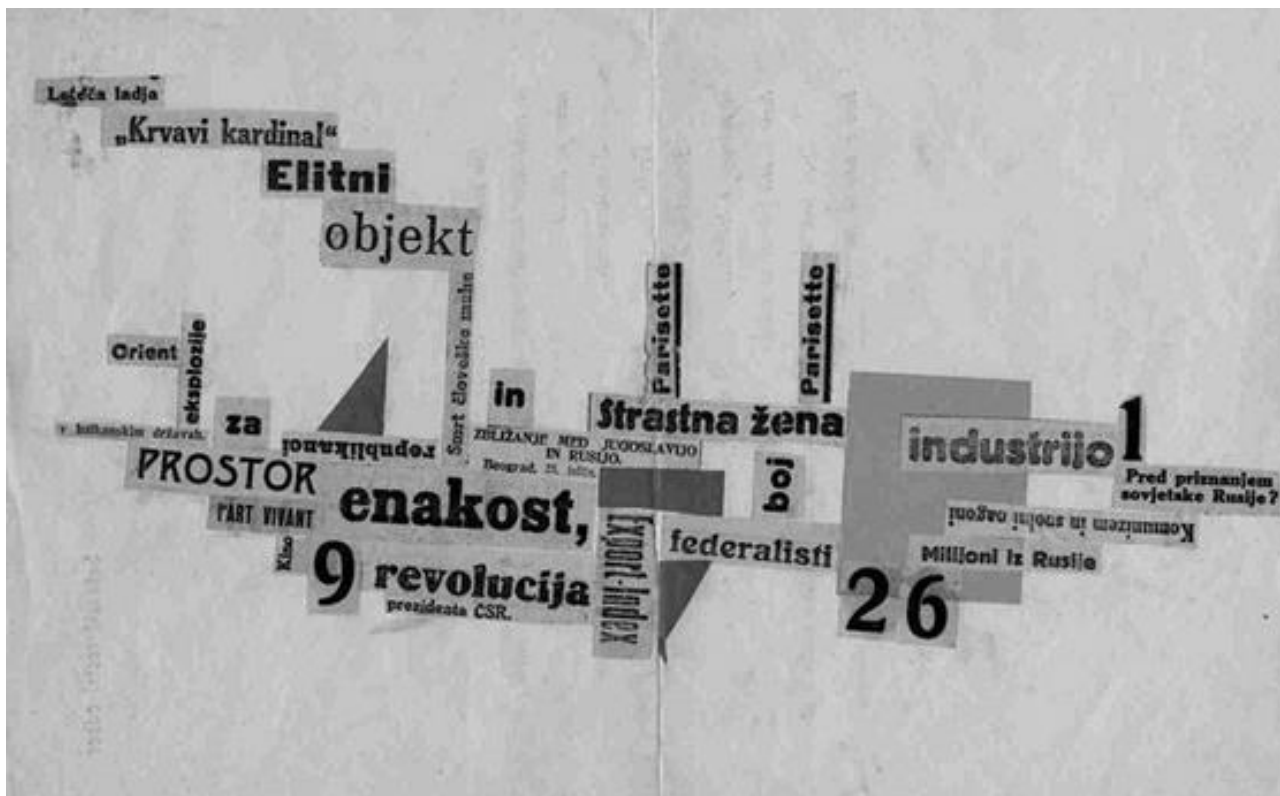
A jaz ne morem jokati.

Trd sem kot jeklo,

ki mora srce prebosti.

KONSTRUKTIVIZEM: UMETNOSTNA SMER PO PRVI SVETOVNI VOJNI, KI POD VPLIVOM TEHNIČNEGA RAZVOJA POUČARJA OBLIKO, KONSTRUKCIJO

KRAS - SREČKU KOSOVELU JE BIL V NAVDIH

ROKOPIS SREČKA KOSOVELA

Korka ga vajo.

Te cikla: Kran.

45

Lačni otroci lesijo na reku,
bujna vobra skori lino,
pod nizkim, nizim telom hiše —
uče je pokrila ravino.

Mali vauja: droben kroupirček,
ne eden — golica sklada. —
Tiba stopa za temno vajo
vrtoglav vika Beda.

Drugi vauja: kroupirček v oblici
mrle ročice ogreje. —
Tiba stopa za lisami
tu se ledeno zamuje.

Tretji, četrta in peti in vi —
tavo tu več — jir ne morem spati.
ničena nissem in vendar mislim:
ve, o ve, bi vam morl dati!

Leško Kosovel

SREČKO KOSOVEL: JUTRO NA KRASU

1. Preberite pesem in odgovorite na vprašanja.

Sam grem po dolini kraški,
kadar vanjo jutro sije
in se morje zdrave sile
v mlado dušo mi razlije.

Sklonil bi se in pokleknil
pred ognjenim veličanstvom,
kakor kralj bi šel po Krasu
v duši s silo in bogastvom.

In pod silo mlade duše
bi še zemlja premaknila,
naša zemlja, bratje moji,
k soncu bi se primaknila.

- ◉ Kakšno je vzdušje v pesmi? Optimistično ali pesimistično?
- ◉ Katere motive zaznaš v pesmi?

Mati		kraška pokrajina	jutro		smrt
	ljubezen	domovina	ponos	strah	

SREČKO KOSOVEL: JUTRO NA KRASU

1. Preberite pesem

Sam grem po dolini kraški,
kadar vanjo jutro sije
in se morje zdrave sile
v mlado dušo mi razlije.

Sklonil bi se in pokleknil
pred ognjenim veličanstvom,
kakor kralj bi šel po Krasu
v duši s silo in bogastvom.

In pod silo mlade duše
bi se zemlja premaknila,
naša zemlja, bratje moji,
k soncu bi se primaknila.

○ Kakšno je vzdušje v pesmi? Optimistično ali pesimistično?

V pesmi vlada pozitivno vzdušje, saj pesnik občuduje pokrajino in jo označi kot veličastno. Da je lirski subjekt optimističen in poln zanosa, lahko dokažemo z verzoma iz prve kitice: in se morje zdrave sile, v mlado dušo mi razlije.

○ Katere motive zaznaš v pesmi?

Mati   kraška pokrajina   jutro   smrt
   ljubezen   domovina   ponos   strah

1. KITICA - RAZLAGA (VPRAŠANJA)

1. kitica

*Sam grem po dolini kraški,
kadar vanjo jutro sije
in se morje zdrave sile
v mlado dušo mi razlije.*

- ⦿ Zadnja dva verza sta metafora (preneseni pomen). Kaj je želel pesnik povedati s to metaforo?

1. KITICA - RAZLAGA (ODGOVORI)

1. kitica

*Sam grem po dolini kraški,
kadar vanjo jutro sije
in se morje zdrave sile
v mlado dušo mi razlije.*

- ◉ **Zadnja dva verza sta metafora (preneseni pomen). Kaj je želel pesnik povedati s to metaforo?**

Pokrajina, ki jo opazuje, je neokrnjena in lepa. Vse to ga navdihuje in mu daje moč. Ganjen je nad podobo domače pokrajine.

2. KITICA - RAZLAGA (VPRAŠANJA)

2. kitica

*Sklonil bi se in pokleknil
pred ognjenim veličanstvom,
kakor kralj bi šel po Krasu
v duši s silo in bogastvom.*

- ◉ Kaj bi pesnik pred kraško pokrajino naredil? Kaj ti to pove o njegovem odnosu do Krasa?
- ◉ Kako pesnik v tej kitici poimenuje kraško pokrajino?
- ◉ Kakšen je torej njegov odnos do domače pokrajine. Obkroži tri besede, ki bi najbolje opisale ta odnos.

pokroviteljstvo

ponižnost

spoštovanje

prilaščanje

malodušnost

ponos

2. KITICA - RAZLAGA (ODGOVORI)

2. kitica

*Sklonil bi se in pokleknil
pred ognjenim veličanstvom,
kakor kralj bi šel po Krasu
v duši s silo in bogastvom.*

- Kaj bi pesnik pred kraško pokrajino naredil? Kaj ti to pove o njegovem odnosu do Krasa?

Pesnik bi se sklonil in pokleknil pred Krasom. To nakazuje na globoko spoštovanje in občudovanje te pokrajine. Npr. tudi pred kraljem so vsi pokleknili, s tem so mu izkazali spoštovanje.

- Kako pesnik v tej kitici poimenuje kraško pokrajino?

Poimenuje ga ognjeno veličanstvo.

- Kakšen je torej njegov odnos do domače pokrajine. Obkroži tri besede, ki bi najbolje opisale ta odnos.

pokroviteljstvo

prilaščanje

ponižnost

malodušnost

spoštovanje

ponos

3. KITICA- RAZLAGA (VPRAŠANJA)

3. kitica

*In pod silo mlade duše
bi se zemlja premaknila,
naša zemlja, bratje moji,
k soncu bi se primaknila.*

- ⊙ *Kako bi lahko naslovili to kitico?*
- ⊙ *Ali pesnik zaupa v mlade ljudi?*

3. KITICA - RAZLAGA (ODGOVORI)

3. kitica

*In pod silo mlade duše
bi se zemlja premaknila,
naša zemlja, bratje moji,
k soncu bi se primaknila.*

⊙ ***Kako bi lahko naslovili to kitico?***

Zaupanje v mladega človeka.

⊙ ***Ali pesnik zaupa v mlade ljudi?***

Pesnik ima zaupanje v mlade ljudi, saj meni, da lahko spremenijo svet na bolje. Slednje je izrazil z metaforo, da bo sila mlade duše (moč in znanje mladih ljudi) zemljo k soncu primaknila (k nečemu boljšemu).

ZAPIŠITE V ZVEZEK:

O PESMI

- ◉ *Jutro na Krasu* je **lirska pesem**, saj pesnik preko čutnega vtisa o pokrajini predstavi svoj odnos do Krasa.
- ◉ Sestavljena je iz **treh kvartin (štirivrstičnic in vsi verzi so sestavljeni iz osmih zlogov)**. Če natančno pregledamo obliko, lahko ugotovimo, da se rimajo samo sodi verzi.
- ◉ Pesem govori **o Krasu** in v lirskem subjektu bi lahko prepoznali Srečka Kosovela.
- ◉ V pesmi se pojavljajo motivi kraške pokrajine, jutra, sonca in ponosa.
- ◉ V pesem je ujet čutno obarvan vtis (impesija) o zunanjem svetu oz. domači pokrajini.

ZAPIŠITE V ZVEZEK IN NATO REŠITE ŠE NALOGE V SDZ STR. 212

V PESMI POIŠČI PESNIŠKA SREDSTVA

PESNIŠKO SREDSTVO	PRIMER
METAFORA	
OKRASNI PRIDEVEK	
ZAMENJAN BESEDNI RED	
NAGOVOR	

ZAPIŠITE V ZVEZEK IN NATO REŠITE ŠE NALOGE V SDZ STR. 212

V PESMI POIŠČI PESNIŠKA SREDSTVA

PESNIŠKO SREDSTVO	PRIMER
METAFORA	in se morje zdrave sile v mlado dušo mi razlije.
OKRASNI PRIDEVEK	kraški, zdrave, mlado, ognjenim ...
ZAMENJAN BESEDNI RED	dolini kraški
NAGOVOR	naša zemlja, bratje moji, k soncu bi se primaknila.